

Nr 24.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner angående vidgad medbestämmanderätt för riksdagen beträffande författningar, som innebära väsentliga ingrepp i medborgares frihet och egendom.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 16 i första kammaren av herr *Herlitz* och nr 29 i andra kammaren av herrar *Nolin* och *Hæggbloom* hemställes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville för godkännande underställa riksdagen sådana författningar, med stöd av vilka väsentliga ingrepp ske i medborgarens frihet och egendom, ävensom, i den mån grundlagsändringar för detta ändamål anses böra företagas, för riksdagen framlägga förslag härom».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

Enligt regeringsformen § 89 tillkommer den så kallade ekonomiska lagstiftningen konungen ensam:

Uti riksdagens kamrar må frågor väckas om förändring, förklaring och upphävande av lagar och författningar, som rikets allmänna hushållning röra; om sådana nya lagars stiftande samt om grunderna för allmänna inrättningar av alla slag. Riksdagen äge dock icke makt att i dessa mål annat eller mera besluta, än föreställningar och önsknningar, att hos konungen anmälas, och varå konungen, sedan statsrådet däröver blivit hört, göre det avseende han för riket nyttigt finner. Vill konungen åt riksdagen överlämna att gemensamt med honom något avgöra, som rikets allmänna styrelse rör, då förfares därmed på det sätt, som angående lagfrågor är i 87 § 1 mom. stadgat.

Frågan om gränserna mellan tillämpningsområdet för 89 § och de områden å vilka riksdagen äger medbestämmanderätt (särskilt allmän civil- och kriminallag, regeringsformen § 87, samt skatter, allmänna avgifter och pålagor, §§ 57, 60 och 73) har länge varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. Krav på ett ökat inflytande för riksdagen å den ekonomiska lagstiftningen restes i ett flertal motioner under 1800-talets senare del. Förslag väcktes därvid, att detta slags lagstiftning skulle ske i enlighet med § 87 regeringsformen. Någon grundlagsändring kom dock icke till stånd.

Konstitutionsutskottet anförde i sina avstyrkande utlåtanden över motionerna att grundlagsändring icke vore behövlig samt att det vore svårt att avgränsa ifrågavarande lagsiftningsområden. Vid några tillfällen uttalade utskottet, att utvecklingen av sig själv skulle föra med sig det med grundlagsändringarna åsyftade resultatet. En överflyttning av ekonomisk och administrativ lagstiftning skulle vidare enligt utskottet medföra att riksdagen överhopades med arbete samt att konungamakten försvagades.

Utvecklingen gick länge i den av konstitutionsutskottet sålunda förväntade riktningen. Förutom att olika lagstiftningsämnen med stöd av slutstadgandet i regeringsformen § 89 av Kungl. Maj:t överlämnades till samfällda beslut, kom man att tillägga en mera vittgående innebörd än förut dels åt regeringsformen § 87, om allmän civil- och kriminallag, dels åt regeringsformens regler om skatter, avgifter och pålagor. Dessutom har i många fall riksdagens medverkan vid författningars tillkomst ansetts naturlig utan att därvid framgått, huruvida detta påkallats av det ena eller andra grundlagsbudet eller endast med hänsyn till den ställning riksdagen ansetts böra intaga i statslivet.

Resultatet var i varje fall, att riksdagen vann ökat inflytande inom områden, som förut enligt regeringsformen § 89 ansetts förbehållna regeringsmakten. Det låter sig ej göra att med bestämdhet avgränsa de områden inom vilka riksdagen sålunda faktiskt förvärvade medbestämmanderätt. Enligt utskottets mening ha emellertid motionärerna i huvudsak riktigt karakteriserat utvecklingens resultat, då de uttala att »alla något så när viktiga ingrepp i frihet och egendom» blevo beroende av riksdagens medverkan.

Sitt inflytande har riksdagen utövat i olika former: genom formligt antagande av författningar, genom formlöst samtycke till av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärder, genom att »höras» över författningsförslag, genom uttalanden i samband med anslagsfrågor o. s. v.

Under krigsåren kom emellertid en annan praxis att tillämpas, varvid de av regeringen vidtagna åtgärderna i viss utsträckning grundat sig på av riksdagen antagna fullmaktslagar eller i annan form givna bemyndiganden. Vidare har regeringsformen § 89 ansetts lämna stöd för under utomordentliga förhållanden vidtagna åtgärder i vidsträcktare omfattning än eljest. Motionärerna uttala, att regeringen även efter krigets slut tillämpat denna praxis och sålunda ej i samma utsträckning som tidigare inhämtat riksdagens samtycke i fråga om den ekonomiska lagstiftningen.

Olika meningar ha inom utskottet yppats, huruvida omständigheterna ännu äro sådana, att man kan återgå till de för normala förhållanden gällande grundsatserna. Det slår emellertid för utskottet klart att dessa grundsatser höra till de bärande grundvalarna för vårt konstitutionella statsskick och att det därför är angeläget att de, så snart omständigheterna göra det möjligt, åter bringas i tillämpning. Detta bör kunna ske utan att regeringens handlingskraft på ett för landet äventyrligt sätt kringskäres. Bland annat erbjuder sig möjligheten att på områden, där snabba ingripanden kunna erfordras, i lagar, som stiftats av regering och riksdag samfällt, definiera de befogenheter att ingripa, som böra tillkomma Kungl. Maj:t.

Då utskottet är förvisst om att regeringen delar den uppfattning, åt vilken utskottet givit uttryck och sålunda är beredd medverka till att riksdagen i försättningen, liksom tidigare, erhåller medbestämmanderätt beträffande författningar, som innebära väsentliga ingrepp i medborgarens frihet och egen-

dom, finner utskottet en framställning i ärendet från riksdages sida icke erforderlig, och hemställer därför,

att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 13 juni 1947.

På konstitutionsutskottets vägnar:

JONES ERIK ANDERSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Jones Erik Andersson, Ström*, Herlitz, Karl August Johanson*, Mattsson, John Gustavson, Söderdahl, Hjalmar Nilsson*, Englund och Sjö; samt

från andra kammaren: herrar Thorell, Nilsson i Göteborg, Nolin*, Hällgren, Kyling*, Norén, Edberg, Larsson i Julita och Gustafsson i Bogla.

* Ej närvarande vid justeringen.